

Somogy megye bögölyeinek katalógusa (Diptera: Tabanidae)

MAJER JÓZSEF

MAJER J.: Checklist of horseflies of Somogy county (Diptera: Tabanidae)

Abstarct: The species of the Tabanidae family are the so-called horseflies (deerflies, squat flies) with big heads, brilliantly coloured eyes; some females (*Chrysops*, *Tabanus*, *Haematopota*) are livestock pests sucking blood. Many primitive genera feed only from flowers. Larvae live in mud or wet soil and there are either vegetarian (*chrysops*) or carnivorous (*Tabanus*, *Haematopota*). 59 species belong to the Hungarian fauna, among them 43 (75%) were registered in Somogy county, most of them in the Southern part of the region. The horsefly fauna of this county is the best surveyed in Hungary. The Northern part of the county including the representative holiday areas along Lake Balaton should be systematically surveyed, as the Tabanids female are serious blood sucking pest harmful to humans and livestock.

Bevezetés

Az Antarktisz kivételével a Föld valamennyi kontinensén megtalálhatók, az eddig leírt fajok száma meghaladja a 3500-at, ebből Európában 178 él. Magyarországon 10 nemzetségüket és 59 fajukat sikerült kimutatni, további 2 nem előfordulása és 20 faj előkerülése szinte biztosra vehető. Somogy megye hazánkban a legszisztematikusabban kikutatott megye bögölyök tekintetében. A felmérésekről TÓTH (2000) közöl kitűnő összefoglaló elemzést, amibe belefoglalta az adatok tekintélyes részét adó, saját gyűjtéséből származó fenológiai adatokat, továbbá MAJER (1978, 1983, 1985), valamint MAJER & KRČMAR (1998) bögölyfelmérési eredményeit. Kimutatásában a megyéből összesen 44 bögölyfaj szerepel, ami leírt hazai fajok 75%-a. A fajok többsége a Dráva mentéről és Belső-Somogyból származik, míg Külső-Somogyból csak szórványos adataink vannak.

A régióból leírt fajok száma a további kutatásokkal még akár további 10-zel is emelkedhet.

A bögölyök felmérésének növelését az előbb említettebbeken kívül, a megye hazánk kiemelt üdülő övezete, a Balaton, valamint a megye jelentős állattenyésztése is indokolja. Ezt az is fontossá teszi, hogy számos Tabanidae faj nőstényének a peteéréshez szüksége van valamilyen melegvérű állat vérére. E szerint 3 alaptípusba sorolhatók: 1. A nőstényeknek a peteérleléshez nincs szükségük állati fehérjére, vért sosem szívnak (autogén, nem vérszívó típus). 2. A nőstények alkalmi vérszívók, de ez nem szükséges a peték érleléséhez és a peterakáshoz (autogén, vérszívó típus). 3. A nőstény csak akkor képes petéket érlelni, ha előzőleg vért szívott, ezek az állat- és humán-egészségügyi szempontból a legveszélyesebbek (anautogén típus). A nőstények nagyobb emlősök (szarvasmarha, sertés, ló, juh, stb.) vagy ember vérért szívják. Mivel szúrásuk fájdalmas, a gazdaállat védekezésére szívásukat többször kénytelenek megsza-

kítani, míg a szükséges mennyiségű vért megszerzik. Gyakran szívnak friss vagy bomlásnak indult tetemekből is. A nyálukkal együtt begytartalmuk egy részét is a sebbe ürítik. A megszakított és többször megismételt szívásuk kórokozó terjesztő hatásukat csak fokozza. Több mint hetven különféle kórokozót (tularémia, lépfene, járványos vérszegénység, sertéskolera, száj- és körömfájás, stb.) vihetnek át egyik állatról a másikra. A fertőző betegségeknek gyors és nagy területre való elterjesztésében különösen az a tény fokozza a bögölyfajok veszélyességét, hogy jó repülőek, és nagy távolságokat is meg tudnak tenni leszállás nélkül. Jelentős az a fertőzésveszély is, amit úgy idéznek elő, hogy vaskos szívókájukkal viszonylag nagy sebet ejtenek a gazdaállaton, és a szívás befejezése után erre a nyílt sebre más légyfajok tömege gyűlik össze. Pecsomóikat nedves területeken növények leveleire vagy szárára rakják. A kikelt lárvák a vízben vagy a talajban fejlődnek, többnyire ragadozók. A lárvaállapot 1-2 évig is eltarthat. Bábállapotban 10-24 napot töltenek. Hazánkban - kedvező időjárás esetén - már április végén megjelennek, tömegesen azonban csak június elejétől szeptember közepéig fordulnak elő. A Somogy megyei bögölyfelméréseknek, a fent leírtak miatt a csípőszúnyogok felméréséhez hasonlóan a balatoni régióban kiemelt szerepet kell kapniuk.

Somogyból ismert fajok jegyzéke

Tabanidae

Atylotus fulvus (Meigen, 1820) - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Atylotus loewianus Villeneuve, 1920 - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998.

Atylotus rusticus (Linné, 1767) - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Chrysops caecutiens (Linnaeus, 1758) - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Chrysops flavipes Meigen, 1804 - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Chrysops italicus Zeller, 1842 - Majer J. 1983. Tóth S. 2000.

Chrysops parallelogrammus Zeller, 1842 - Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Chrysops pictus Meigen, 1820 - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998.

Chrysops relictus Meigen, 1820 - Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Chrysops rufipes Meigen, 1820 - Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Chrysops viduatus (Fabricius, 1794) - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Haematopota crassicornis Wahlberg, 1848 - Majer J. 1983.

Haematopota grandis Meigen, 1820 - Tóth S. 2000.

Haematopota italica Meigen, 1804 - Majer J. 1983. Tóth S. 2000.

Haematopota pluvialis (Linnaeus, 1768) - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Haematopota scutellata (Olsufjev, Moucha & Chvala, 1964) - Tóth S. 2000.

Haematopota subcylindrica Pandellé, 1883 - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Heptatoma pellucens (Fabricius, 1776) - Majer J. 1983. Tóth S. 2000.

Hybomitra acuminata (Loew, 1858) - Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Hybomitra bimaculata (Macquart, 1826) - Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

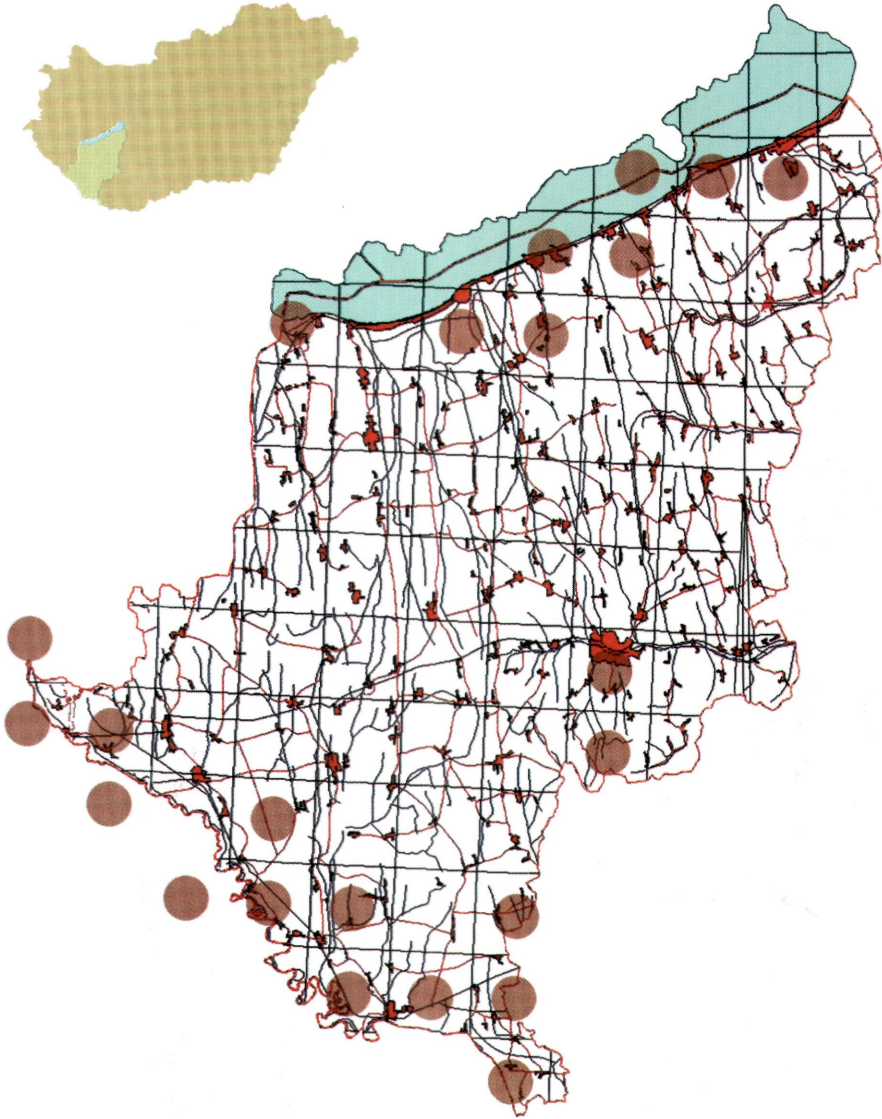
Hybomitra ciureai (Séguy, 1937) - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Hybomitra distinguenda (Verall, 1909) - Tóth S. 2000.

Hybomitra lundbecki Lyneborg, 1959 - Majer J. 1983. Tóth S. 2000.

Hybomitra muehlfeldi (Brauer, 1880) - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.

Hybomitra pilosa (Loew, 1858) - Majer J. & Krčmar, S. 1998.

1. ábra: Tabanidae mintavételi helyek Somogy megyében

2. ábra: Kétfoltos pócsik nőstény (*Chrysops relictus* Meig.) Fotó: Tóth S.

3. ábra: Aranyló bögöly (*Atylotus fulvus* Meig.) Fotó: Tóth S.

- Hybomitra solstitialis* (Meigen, 1820) - Majer J. & Krčmar S. 1998
- Hybomitra ucrainica* (Olsufjev, 1952) - Majer J. & Krčmar, S. 1998
- Philipomia aprica* (Meigen, 1820) - Tóth S. 2000.
- Tabanus autumnalis* Linnaeus, 1761 - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.
- Tabanus bovinus* Linnaeus, 1758 - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.
- Tabanus bromius* Linnaeus, 1758 - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.
- Tabanus cordiger* Meigen, 1820 - Majer J. & Krčmar, S. 1998.
- Tabanus exlusus* Pandellé, 1883 - Majer J. 1983.
- Tabanus glaucopsis* Meigen, 1820 - Majer J. 1983. Tóth S. 2000.
- Tabanus maculicornis* Zetterstedt, 1842 - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.
- Tabanus miki* Brauer, 1880 - Majer J. 1983.
- Tabanus quatuornotatus* Meigen, 1820 - Majer J. 1983.
- Tabanus spectabilis* Loew, 1858 - Majer J. 1983. Tóth S. 2000.
- Tabanus spodopterus* Meigen, 1820 - Majer J. 1983. Tóth S. 2000.
- Tabanus sudeticus* Zeller, 1842 - Majer J. 1983. Majer J. & Krčmar, S. 1998. Tóth S. 2000.
- Tabanus tergestinus* Egger, 1859 - Majer J. 1983. Tóth S. 2000.
- Tabanus unifasciatus* Loew, 1858 - Tóth S. 2000.
- Theriopectes gigas* (Herbst, 1787) - Majer J. 1983. Tóth S. 2000.

I. táblázat: Somogyból ismert fajok száma

Rend, Család	Fajszám
Diptera	
Tabanidae	43

Irodalom

- MAJER, J., 1983. Adatok a Barcsi-borókás Tabaninae (Diptera) faunájához. - Dunántúli Dolgozatok, Term. Tud. Sorozat, 3: 83-88.
- MAJER, J., 1985. A magyarországi bögölyök elterjedése, életmódja és gazdasági jelentősége. Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karának Tudományos Közleményei, 4: 55-69.
- MAJER, J., 1987. Bögölyök-Tabanidae. Akadémiai Kiadó, Bp., XIV. 9. pp. 68.
- MAJER, J. & KRČMAR, S. 1998. A Dráva magyar- és horvátországi szakasza ártéri területeinek bögölyfaunájáról (Diptera: Tabanidae). Dunántúli Dolg. Term. tud. Sorozat, 9: 423-430.
- TÓTH, S. 2000. Adatok a Duna-Dráva Nemzeti Park bögöly faunájához (Diptera: Tabanidae). Somogyi Múzeumok Közl. 14: 331-341.

Checklist of horseflies of Somogy county
(Diptera: Tabanidae)

JÓZSEF MAJER

Family Tabanidae (horseflies, deerflies) is represented by 59 species in the Hungarian fauna, among them 43 (75%) are known in Somogy county, most of them occurring in the Southern part of the region. Tabanidae fauna of this county is the best surveyed in Hungary. In spite of this fact, the Northern part of the region, including the representative holiday areas along Lake Balaton, the species of deerfly and horsefly fauna are hardly known. This area should be systematically surveyed, as the Tabanids female are serious blood sucking pest harmful to humans and livestock.

Author's address:

Dr. József MAJER
Department of General and Applied Ecology
University of Pécs
H-7601 Pécs
Ifjúság útja 6.
HUNGARY